AĞIR DÜZEYDE FİZİKSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERE OKUMAYA HAZIRLIK VE OKUMA BECERİLERİNİN KAZANDIRILMASI

ÇGE.Öğrt. Ümmügül Üren, Özel Eğt. Öğrt. Neşe Ekşi
T.S.K. Sağlık Vakfı Güvercinlik Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Mail: guvercinlikozelegitim@yahoo.com.

Çocukların hayatlarını bağımsız olarak sürdürebilmelerinde ve okulda temel akademik kavramları kazanmalarında okuma ve yazma becerilerinin önemi büyüktür. Okuma, çözümleme ve anlamadan oluşan iki yönlü beceridir. Okuma becerisinin gerçekleşebilmesi için yazılı ve basılı sembollerin çözümlenmesi ve çözümlenen sembollerin anlamlandırılması gerekmektedir (Özmen, 2001).

Okuma bir iletişimdir (sözlü iletişim değildir). Dil iletişim sağlama aracı olarak kullanılan her türlü semboller sistemidir. Yazar duygu-düşüncelerini dil dediğimiz simgeler aracılığıyla yazılı sembollere dönüştürerek bir metin olarak okura sunar. Okur bu işaretleri önce görür. Sonra çözümler ve çözümlediğini planlar. Metin ve okur arasındaki bu etkileşime yazarın kaydettiği bu anlamları aktarmış olur. Bu anlamlar düşünüldüğünde okuma yazar ile okur arasında doğal bir iletişim sürecidir. Bu iletişimin etkili olabilmesi yazarın düşüncelerini ifade etme şekline yani metne ve okura bağlıdır. Okuma okurla yazar arasında iki yönlü bir etkileşimdir.

Okuma Anlamadır: Bir çocuğa portakal gösterildiğinde çocuk bunu sadece turuncu renkli, yuvarlak bir nesne olarak görür. Onu yediğinde ise artık portakal teması, sulu eksimsi tadı olan, turuncu renkli, yuvarlak bir nesneye dönüşür. Çocuk portakal yazısını okuduğunda zihninde böyle bir şema oluşur. Bizde okurken bu şemalardan faydalanarak okuduğumuzu anlamaya çalışırız. Cümleyi oluşturan kelimeleri anlamak o cümlenin anlaşılmasıyla sonuçlanmaz. Çocuğun cümleyi oluşturan kelimelerle bağ kurup kelimede verilen düşünceyi zihninde oluşturması gerekir. Aynı süreç metin ve paragraf içinde geçerlidir.
Özel gereksinimi olan çocukların çevresiyle iletişim kurabilmesi, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi okuma öğretimi ile sağlanması düşünülmektedir. Özel gereksinimi olan çocuklar için okuma bilmek bağımsız yaşam açısından çok önemlidir.
Okuma bilişsel davranışlar ile psikomotor becerilerin ortak çalışması ile yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir. (Şeniz Kesginci, 2005)

Bu uygulama örneğinin amacı, fiziksel ve zihinsel yetersizliği olan ve sınırlı ifade edici dil becerisine sahip olan bireye, Doğrudan Öğretim modeli kullanılarak gösterme becerisine dayalı olarak yapılan okuma öğretimi çalışmalarıyla, okumaya hazırlık ve okuma becerilerinin kazandırılmasıdır.

Uygulama Yapılan Öğrenci ağır derecede fiziksel yetersizliği olan,12 yaşında, Mental Motor Retarde tanısı almış bir erkek öğrencidir. Öğrenci 6 ıdır farklı özel eğitim kurumlarında eğitim almış, son 2 yıldır TSK Güvercinlik Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezinde haftada 2 saat bireysel eğitim almaktadır. Ayrıca milli eğitime bağlı bir okula devam etmektedir. Ağır derecede fiziksel engele sahip öğrenci değerlendirildiğinde; psikomotor becerilerde tekerlekli sandalye kullanmakta, elleri ile ince kavrama yapmakta ve işaret parmağı ile önündeki nesne yada nesne resmini göstermektedir. Günlük yaşantısını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu özbakım becerileri ailesi tarafından karşılanmaktadır. Bilişsel süreçlerinin okumaya hazırlık düzeyinde olduğu saptanmıştır. Alıcı dil gelişiminde cümle halinde 2 farklı eylem içeren cümleleri yerine getirdiği yapılan değerlendirmeler sonucu saptanmıştır. Aynı süreçte öğrenci evde,sosyal,yaşamda ve okulda nasıl bir iletişim kurduğu süreli çekimler alınıp anektod kayıtları tutularak belirlenmiş, aile ve eğitimcileri ile yapılan anketlerle desteklenerek veriler toplanmıştır. Toplanan veriler bir araya getirildiğinde, öğrencinin uzun süredir hayatında olan kişiler tarafından söylediklerinin anlaşıldığı, ancak öğrencinin yaşantısına yeni yada kısa süre önce girmiş kişiler tarafından anlaşılamadığı saptanmıştır. Tüm bu değerlendirmeler dikkate alınarak öğrencide yapılacak olan çalışmanın gösterilen kelimeyi sesletme yerine, sesletilen kelimeyi gösterme şeklinde olmasına BEP kurulu tarafından karar verilmiştir.

Uygulama kurumumuzun bireysel ders sınıfında haftada 2 bireysel ders saati olarak, 8 ay süresince yapılmıştır.

UYGULAMA

Ağır derecede fiziksel yetersizliği olan çocuklara okuma becerisini öğretmek için bazı uyarlamalar yapmak gerekmektedir. Çalışmada öğrencinin öğretim öncesi ve öğretim sonu performans düzeyi okuma becerileri bakımından niteliksel olarak değerlendirilmiştir. Ağır derecede fiziksel engele sahip bireyin tekvim yaşı göz önünde bulundurulduğunda gerek bilişsel gerekse alıcı dil becerileri okuma becerisinin öğretiminin gerekli uyarlamalar yapıldığı takdirde yapılabilmesi için uygun olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.
Çalışma 7 aşamadan oluşmaktadır:
1. Okumaya hazırlık evresi
2. Söylenen kelimeyi gösterme evresi
3. Öğrendiği kelimelerden oluşan cümleleri gösterme evresi
4. Öğrendiği kelimelerin hecelerini gösterme evresi
5. Öğrendiği hecelerden oluşturulan yeni kelimeleri gösterme evresi
6. Öğrendiği heceleri oluşturan sesleri gösterme evresi
7. Öğrendiği seslerden oluşturulan yeni heceleri gösterme evresi

Okumaya hazırlık evresi:
Çocukların okumayı çözümleme boyutunda doğru olarak yapabilmeleri için okumaya hazır olması gerekir. Çözümleme; harf, ses bağlantısı kurarak yazılı metni başına karşılık gelen konuşmadaki formatına aktarılması işlevidir. Okumaya hazırlık çalışmalarında çocukların performanslarının saptanarak bu performanslarına uygun amaçlar konulması ve bu amaçlara göre dikkatli bir şekilde planlanmış uygulamaların yapılması gerekmektedir. Buna bağlı olarak uygun değerlendirme sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Öğretimin bireyselleştirilerek her çocuğun ihtiyacına yönelik okuma çalışmalarının yapılması şarttır. Bu şekilde yapılan okumaya hazırlık ve okuma çalışmaları ile çocuklar okumayı ve okuduğunu anlama becerilerini kazanmaları, okumaya karşı olumlu tutum geliştirmeleri, okumayı ve yazmayı bir iletişim aracı olarak kullanmaları, okuduğu metni yorumlayıp düşünce sistemini geliştirmeleri ve bu düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak ifade etmeleri ancak bu becerilerini geliştirmeleri ile direk olarak ilgili hazırlık çalışmaları ile mümkün olur. Bunlar dikkate alınarak ilk evre okumaya hazırlık evresi olarak alınmıştır.

Çalışma öncesi uygulanan hazırlık seti 12 bildirimden oluşmuştur. Setteki bildirimler kolaydan zora doğru bir sıra takip etmektedir. Her bildirimin içinde 2 olumsuz ve 1 olumludan oluşan 4'er tane soru örneği vardır.

GÖRSEL EŞLEME

Farklı olan fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
A- Farklı fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
a-1 Her iki kelimesi de farklı olan iki kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
a-2 Her üç kelimesi de farklı olan üç kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
a-3 Her dört kelimesi de farklı olan dört kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
B- Birinci kelimeleri farklı diğer kelimeleri aynı olan fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
b-1 Birinci kelimeleri farklı, sonuncu kelimeleri aynı olan iki kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
b-2 Birinci kelimeleri farklı, ikinci ve üçüncü kelimeleri aynı olan üç kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
b-3 Birinci kelimeleri farklı diğer kelimeleri aynı olan dört kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
C- Sonuncu kelimeleri farklı diğer kelimeleri aynı olan fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
c-1 İkinci kelimeleri farklı, birinci kelimeleri aynı olan iki kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
c-2 Üçüncü kelimeleri farklı, birinci ve ikinci kelimeleri aynı olan üç kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
c-3 Dördüncü kelimeleri farklı, diğer kelimeleri aynı olan dört kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
D- İkinci kelimeleri farklı, diğer kelimeleri aynı olan fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
d-1 İkinci kelimeleri farklı, diğer kelimeleri aynı olan üç kelimelik fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
d-2 İkinci kelimeleri farklı, diğer kelimeleri aynı olan dört kelimelik fiş cümlelerini gösterme.
E- Üçüncü kelimeleri farklı, diğer kelimeleri aynı olan fiş cümleleri arasından aynı olan fiş cümlelerini gösterme.
e-1 Üçüncü kelimeleri farklı, diğer kelimeleri aynı olan dört kelimelik

Öğretim Sunusu

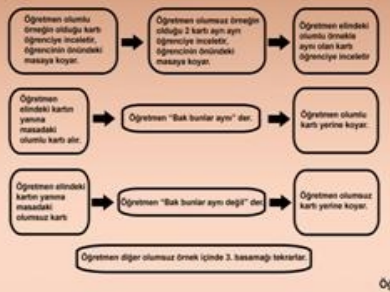

Öğretim Sonu Değerlendirme

Öğretmen öğrencinin öğretim sonu değerlendirmesindeki doğru veya yanlış tepkileri kayıt çizelgesine (+) veya (-) şeklinde işaretler. Öğretim sonu değerlendirmede ¼ ölçütü dikkate alınmıştır. Ölçüt karşılanmadığında öğretime geri dönülmüştür. Ölçüt karşılandığında diğer bildirime geçilmiştir.

Öğretim Sonu Degerlendirme

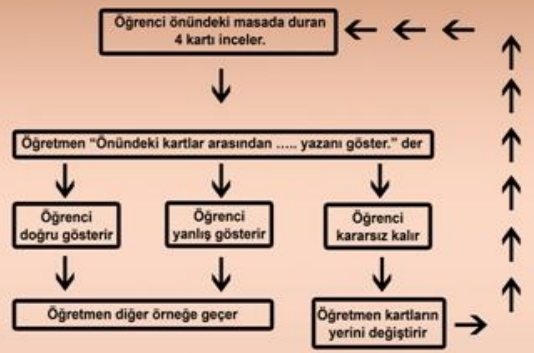

2. evrede olduğu gibi 3.,4.,5.,6. ve 7. evrelerin amaçlarına yönelik sunu ve sunu sonu değerlendirmeleri yapılmıştır. Tüm evrelerde aynı zamanda sesletme çalışmaları da yapılmıştır

Söylenen kelimeyi gösterme evresi

Öğrenciyle okuma bölümüne geçilmeden önce, öğrenciye okumanın ne işe yaradığı, okumayı öğrendiğinde neler yapabileceği ile ilgili konuşularak okumaya karşı olumlu tutum oluşturması, okuma çalışması için motivasyon sağlanmaya çalışıldı.

Çalışmada öğrenciye öğretilmesi amaçlanan kelimelerin belirlenmesinde, bu kelimelerin, öğrencinin yakın çevresinde sıkça karşılaştığı nesnelerin isimleri olması, eylemler içeren kelimeler olması ve bu kelimelerin resimlenebilir olması göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim Sunusu

Verilerin Toplanması ve Kaydedilmesi

Çalışma sırasında öğrenciye öğretilen tüm kelime, hece, ses ve cümleler kayıt altına alınarak öğrencinin okumadaki ilerlemeleri kaydedilmiştir. Öğrencinin öğrendiği kelime, hece, ses ve cümleler Tablo 2'de belirtilmiştir

KELİME	HECE	SES
çiçek	çi - çek	ç – i – e – k
masa	ma - sa	m – a – s
ara	a - ra	ı – r
kalem	ka - lem	k – ı – m
ağaç	a – gaç	ğ
çorap	ço - rap	o – p
pasta	pas - ta	t
seçer	se - çer	———
bardak	bar - dak	b
ders	ge - ws	———
mut	———	z
göz	———	g – o – z
çöp	———	———
o	———	l
top	———	———
el	———	———
kut	———	ü
kuş	———	u – ş
pi	———	———
ver	———	v
al	———	———
iş	———	———
ye	———	Y
tut	———	———
gel	———	ğ
oku	o-ku	———
al	———	———
kap	———	———

CÜMLE ÖRNEKLERİ
Ali sut iç.
Mete bardak al.
Emel top at.
Oya çiçek ye.
Ömer bardak tut.
Tahe pasta ye.
Talat çorap al.

Sonuç ve Tartışma

Tüm evrelerde aynı zamanda sesletme çalışmaları da yapılmış fakat öğrencinin ifade edici dildeki sınırlılığı nedeniyle sesletiği kelimeler yine tanıdıkları tarafından anlaşılmış, tanımadığı kişiler tarafından anlaşılamadığı gözlenmiştir.
Yapılan çalışma sırasında aile desteği genelleme boyutunda alınmıştır. Öğretimi yapılan kelime, hece ve sesler farklı punto ve materyallerle tekrarlanması için eve ödev şeklinde verilmiş, verilen ödev bir sonraki ders saatinde aile ile paylaşılarak gözden geçirilmiştir. Öğrendiği kelimeleri iletişim becerisinde kullanmak amaçlı yine aile desteği alınmış, öğrencinin isteklerini bildiği kelime, hece ve sesleri her ortamda göstererek anlatması sağlanmıştır. Bu yönüm ile öğrencinin yeni karşılaşığı veya yaşantısına kısa süre önce girmiş bireylerle iletişim kuracağı düşünülmektedir. Böylelikle çalışmaya başlamadan önce tespit edilen öğrencinin öğrencinin iletişim kurabildiği kişilerdeki kısıtlılığın ortadan kalkabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın kısıtlı sürede tek öğrenci ile yapılmış olması göstererek okumanın iletişim becerisini artırmasındaki rolü hakkında kesin hükümde bulunmamızı engellemektedir. Çalışma daha uzun süreli ve daha fazla denek üzerinde yapılarak gösterilerek okumanın iletişim becerisini artırmasındaki rolü hakkında net bilgiler edinmemizi sağlayacağı düşünülmektedir.